

KESTÄVÄ RUOKAJÄRJESTELMÄ TARVITSEE TUTKITTUA TIETOA

Ilmastonmuutos ja muut toimintaympäristön muutokset lisäävät tarvetta kehittää ruokajärjestelmää kestävämpään ja omavaraisempaan suuntaan. Ruokajärjestelmän kehittäminen on monimutkainen prosessi, jossa on otettava huomioon lukuisia eri tavoitteita samanaikaisesti. Ilmastonmuutos, ruokaturva, taloudellinen kannattavuus ja kuluttajien odotukset muodostavat kokonaisuuden, jossa oikean tiedon rooli korostuu. Mutta miten tietoa tulisi kerätä, jäsenellä ja käyttää, jotta päätöksenteko perustuisi mahdollisimman hyvin tutkittuun ja ajankohtaiseen tietoon?

TEKSTI: HEIDI PUNNA

Ruokajärjestelmä on kokonaisuus, johon kuuluvat ruoan tuotanto, kuljetus, varastointi, jalostus, kauppa, valmistaminen ja kulutus sekä jätehuolto. Kun tähän kokonaisuuteen lisätään vielä ympäristöllisiä, taloudellisia, poliittisia, sosiaalisia ja kulttuurisia ulottuvuuksia, voidaan todeta, että kyseessä on erittäin monimutkainen järjestelmä. Ruokajärjestelmän eri osa-alueet ja ulottuvuudet ovat toistensa kanssa vuorovaikutuksessa, mutta eivät aina lineaarisesti ja selkeästi.

Ruokajärjestelmän kehittämisessä kokonaisuus ratkaisee

Ruokajärjestelmä muodostuu usean eri osan ja samanaikaisen järjestelmän kokonaisuudesta. Jotta ruokajärjestelmää voidaan kehittää kokonaisuudessaan, kaikkia järjestelmän osia pitää kehittää samanaikaisesti.

Eri järjestelmät ja kokonaisuudet ovat keskinäisessä

vuorovaikutuksessa ja riippuvaisia toisistaan, mikä tekee järjestelmästä vaikeasti muutettavan. Vaikuttamalla järjestelmän erilaisiin vipupisteisiin muutosta voidaan kiihdyttää. Siksi on tunnettava järjestelmän sisäiset vuorovaikutukset ja dynamiikka, jotta eri vipupisteet voidaan tunnistaa.

Ruoan alkutuotannon eli maatalouden kestävyydellä on suuri merkitys ruokajärjestelmän kestävyydelle ja sitä myöten koko yhteiskunnan

kestävyydelle. On tärkeää kehittää ruokajärjestelmää, sillä ilman kestävää ruoantuotantoa yhteiskunta on haavoittuvainen. Myös ympäristökuorman kannalta ruokajärjestelmää tulee kehittää, sillä ruokajärjestelmän ilmastopäästöjen osuus kokonaispäästöistä Suomessa on noin kolmannes. Huomattava osa näistä päästöistä syntyy alkutuotannossa.

Konkreettisia toimenpiteitä ruokajärjestelmän kehittämiseksi ovat muun muassa uusien viljelytekniikoiden käyttöönotto, kiertotalouden periaatteiden vahvistaminen, paikallisten ruokajärjestelmien tukeminen sekä ruokahävikin vähentäminen koko ketjussa. Lisäksi on tärkeää lisätä yhteistyötä eri toimijoiden välillä ja kehittää politiikkatoimia, jotka tukevat kestävää ruoantuotantoa. Toimenpiteiden kehittämiseksi tarvitaan tietoa.

Kaiken takana on tieto

Ruokajärjestelmää koskeva tieto tulee monista eri lähteistä: tutkimuslaitoksista, yrityksiltä, päättäjiltä ja yhteiskunnasta. Keskeistä on ymmärtää, mitkä tiedot ovat olennaisia eri sidosryhmille ja miten ne voidaan esittää selkeästi ja hyödynnettävästi. On myös tärkeää seuloa ja arvioida tiedon luotettavuutta sekä varmistaa, että se on ajantasaisista.

Jotta asioita voi muuttaa, on tiedettävä mitä tavoitellaan ja miten asioita voi muuttaa, eli on saatava tietoa. Millaista tietoa sitten halutaan ja mistä sitä saadaan? Nyky-yhteiskunnassa saatavan tiedon määrä on valtava, ja se on jokaisen saatavilla.

**ON TÄRKEÄÄ SUHTAUTUA KAIKKEEN SAATUUN TIETOON KRIITTISESTI,
TARKISTAA LÄHTEET JA POHTIA, MITÄ JÄTETÄÄN SANOMATTA.**

KUN TIETO ESITETÄÄN YKSIPUOLISESTI ILMAN PERUSTELUJA TAI KUNNOLLISTA FAKTAPOHJAA, VALEUTISIA EI AINA OSATA EROTTAA TODELLISISTA UUTISISTA.

Sosiaalisessa mediassa tieto on usein valmiiksi muokattua ja esitetty siten, että se ohjaa lukijan mielipidettä tiettyyn suuntaan. Tämä voi johtaa siihen, että kriittinen ajattelu jää taka-alalle. Kun tieto esitetään yksipuolisesti ilman perusteluja tai kunnollista faktapohjaa, valeutisia ei aina osata erottaa todellisista uutisista. Tällöin tiedon käsittely jää puutteelliseksi, ja asioita tarkastellaan vain yhdestä näkökulmasta. On tärkeää suhtautua kaikkeen saatuun tietoon kriittisesti, tarkistaa lähteet ja pohtia, mitä jätetään sanomatta.

Päätöksenteon tulee perustua tietoon

Jotta ruokajärjestelmää voi kehittää, on välttämätöntä rakentaa tietoon perustuvaa päätöksentekoa. Keskeistä on edistää tiedon jakamista eri toimijoiden kesken ja luoda mekanismeja, jotka tukevat tietoon perustuvaa suunnittelua ja toteutusta.

Tietoa etsiessä ja käsiteltäessä onkin hyvä kiinnittää huomiota tiedonlähteeseen ja tiedon laatuun ja varmistaa, että tieto on mahdollisimman luotettavaa. Voiko tiedonlähteenä käytettävää aineistoa pitää luotettavana, onko lähteet paikkaansa pitäviä ja onko tieto tarkastettu ennen julkaisua? Onko aineisto ajantasaista vai ”liian vanhaa”? Onko aineiston kirjoittaja tunnettu asiantuntija tai organisaatio, onko tiedot merkitty aineistoon ja onko tieto todennettavissa jostain muualta? Miten aineiston aihetta on käsitelty, onko näkökulma puolueeton, onko väitteille perusteluja vai onko jotain voitu jättää pois? Mikä on aineiston kohdeyleisö, kuinka kattavasti aihetta on käsitelty, onko kaikki näkökulmat otettu huomioon?

Tietoa on osattava myös tulkita, ja sen avulla on tehtävä johtopäätökset, joiden pohjalta voidaan toimia. Tiedon hyödyntäminen ruokajärjestelmässä kohtaa monia haasteita. Ruokajärjestelmää kehittäessä tulee esimerkiksi samanaikaisesti huomioida sen sisältämien osajärjestelmien kehitys – ei voi toimia niin, että kun kehitetään yhtä osaa, jokin toinen osa ottaakin takapakkia. Jos jotakin osaa kehitetään liian irrallaan kokonaisuudesta, kehitystä ei tapahdu ja ongelmat kasautuvat. Kun kehitetään ruokajärjestelmän kaltaista monimutkaista kokonaisuutta, on ajateltava koko järjestelmän muutosta ja priorisoitava järjestelmällisesti eri toimia.

Tiedon hajanaisuus, tulkinnanvaraisuus sekä ristiriitaiset näkemykset vaikeuttavat yhtenäisten päätösten tekemistä. Miten voimme parantaa tiedon saavutettavuutta ja käytettävyyttä? Entä millaisia uusia tutkimus- ja kehitystarpeita on tunnistettavissa,

jotta ruokajärjestelmä pystyy vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin?

Näihin kysymyksiin Maasta elinvoimaa -hanke pyrkii vastaamaan. Tämä tiedonvälityshanke edistää maaseudun kestävästä elinvoimaisuutta Uudellamaalla. Hanke on Euroopan unionin osarahoittama ja päättyy vuoden 2026 lokakuussa. Hankkeessa kerätään, koostetaan ja välitetään tuoreinta tietoa ruoantuotannosta ruokajärjestelmän toimijoille, ja sen tavoitteena on kehittää Uudenmaan maaseutua kestäväksi, innovatiiviseksi ja muutoskykyiseksi suuntaan. Hankkeen toteuttavat Laurea-ammattikorkeakoulu ja Hämeen ammattikorkeakoulu. ■

Heidi Punna työskentelee Hämeen ammattikorkeakoulun HAMK Bio -tutkimusyksikössä projektipäällikkönä. Hän kuuluu Maasta elinvoimaa -hankkeen projektiryhmään ja on mukana myös muissa maatalouteen liittyvissä kehittämis- ja tutkimushankkeissa. Koulutukseltaan hän on agronomi (AMK) ja ammatillinen opettaja.

AIHEESTA LISÄÄ

Jalotus. (n.d.) Kestävä, merkityksellinen elämä nyt. <https://www.jalotus.fi/>
Lähde, V. & Vaden, T. Podcast-sarja:12 käsitettä maailman tilasta, jakso 7: Ruokajärjestelmä. Spotify. <https://open.spotify.com/episode/OTTbF9c5HjLkWwO194BKbR>

Maa- ja metsätalousministeriö. (n.d.) Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma ja Hiilestä kiinni -ilmasto-
toimenpiteiden kokonaisuus. <https://mmm.fi/maankayttosektorin-ilmastosuunnitelma/hankkeet>
Pietola, K., Jalava, E., Räsänen, I., Tornainen, T., Turkki, V., & Valkeapää, A. (10.11.2023) Miten Suomeen
rakennetaan kestävä ruokajärjestelmä? Sitra. <https://www.sitra.fi/julkaisut/miten-suomeen-rakennetaan-kestava-ruokajarjestelma/>

Soini, K., Hyryläinen, T., Schmidt-Thomé, K., Tervo-Kankare, K. & Tuulentie, S. (1.6.2023) Resilienssi,
ruoka ja maaseudun muutos. Maaseutututkimus. <https://journal.fi/maaseutututkimus/article/view/129419>

Soini, K., Niemi, J., Aro, K., Rimhanen, K., Rikkonen, P. & Lehtonen, H. (2023) Resilientti ruokajärjestelmä.
<https://jukuri.luke.fi/handle/10024/553896>